

Krzysztof Zajdel

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID: 0000-0001-6479-1970

DOI: <https://doi.org/10.35464/1642-672X.PS.2024.2.06>

Modyfikacja ciała za pomocą tatuaży w opiniach młodzieży

Body modification with tattoos in the opinions of young people

ABSTRACT: This article deals with the phenomenon of tattooing among adolescents (students) from fields of study that entitle them to work with adolescents. I referred to the perception in theory of the phenomenon of tattooing, without analyzing the historical background. I focused on the reasons, trends, as well as the perception of people with an image on their skin in society: both in young and old people, what the dynamics of the phenomenon were. I also described the concerns of parents of potential wards who would be taught by people with a visible tattoo, and cited statistical data. I conducted the survey with a sample of 353 people from three universities. I asked all students, both those with and without a tattoo. I was interested in how people without body drawings see their friends who have such a tattoo, what are their perceptions of their classmates' bodies, and whether they themselves think about modifications in this regard? Also important to me were social stereotypes about tattooing in potential educators, such a question I asked both groups of respondents. The conclusions of the study are interesting in my opinion, you can see the differences in the perception of tattooing in young people by young people themselves, as well as older people.

STRESZCZENIE: Artykuł dotyczy zjawiska tatuowania się wśród młodzieży (studentów) z kierunków uprawniających do pracy z młodzieżą. Odniosłem się w nim do postrzegania w teorii zjawiska tatuażu, nie analizując tła historycznego. Skupiłem się na powodach, trendach, a także odbiorze osób z wizerunkiem na skórze w społeczeństwie: zarówno u osób młodych, jak i starszych; jaka była dynamika tego zjawiska. Opisałem też obawy, jakie towarzyszą rodzicom potencjalnych podopiecznych, których uczyłyby osoby z widocznym tatuażem, przytoczyłem dane statystyczne. Badania przeprowadziłem na próbie 353 osób z trzech uczelni. Pytałem wszystkich studentów, zarówno tych z tatuażem, jak i bez. Interesowało mnie jak osoby bez rysunków

na ciele widzą swoich znajomych, którzy taki tatuaż mają, jakie jest ich postrzeganie ciała koleżanek i kolegów, a także, czy sami myślą o modyfikacjach w tym zakresie? Ważne dla mnie były też stereotypy społeczne na temat tatuażu u potencjalnych pedagogów; takie pytanie zadałem obu grupom badanych. Wnioski z badań są w moim odczuciu ciekawe. Widać różnice w postrzeganiu tatuażu u osób młodych przez samych młodych, jak i osoby starsze.

Aim: Celem badań było znalezienie odpowiedzi na pytanie: jakie są motywacje potencjalnych opiekunów i wychowawców do modyfikacji ciała za pomocą tatuażu? Jak wielu młodych osób to dotyczy? Jak osoby z widocznym tatuażem odbierane są przez podopiecznych i przez kadrę?

Introduction: Odniesienie się do najnowszych badań z literatury na świecie i w Polsce

Materials and methods: Badanie przeprowadzono na grupie 353 studentów kierunków pedagogicznych z trzech uczelni (jedna państwowa i dwie prywatne) w trzech województwach

Procedure: Badanie przeprowadzono za pomocą autorskiego kwestionariusza ankiety, zawierającego 19 pytań otwartych i zamkniętych

Results: Wyniki badań wskazują na to, iż młodzi respondenci nie widzą w tatuażu nic niewłaściwego, potrafią docenić osobę, która ma ciekawy i niebanalny rysunek na ciele. To część mody, część wyrażenia siebie, tak jak kolor koszulki czy rodzaj dżinsów.

Wprowadzenie

Zdobienie ciała to coraz bardziej widoczny trend obserwowany u wielu osób w przestrzeni publicznej. Tatuują się osoby młode, w średnim wieku, a nawet pokolenie seniorów. Czym jest tatuaż? Najprościej rzecz ujmując, jest to „symbol graficzny widoczny na skórze, który powstał poprzez wprowadzenie tuszu do skóry właściwej za pomocą specjalnej igły” (Pajor, Broniarczyk-Dyła, Świtalska, 2015, s. 560).

Tatuowanie i inne modyfikacje ciała znane są od czasów zamierzchłych i dotyczą wszystkich kultur. W artykule nie będę się skupiać na aspekcie historycznym i rozwoju tatuażu na przestrzeni wieków ani jego znaczeniu w czasach przeszłych; interesuje mnie teraźniejszość: motywacja młodych osób do tatuowania, skala tego zjawiska u potencjalnych nauczycieli, a także to, jak nauczyciele z tatuażem są odbierani przez swoich podopiecznych oraz grono pedagogiczne, w jakim pracują.

Pomimo rosnącej popularności ozdabiania ciała wciąż niewiele wiadomo o motywach takiego postępowania (Kertzman i in., 2019). Ten trend jest

badany także przez psychologów. W ich opiniach powodami tatuowania są najczęściej: „komunikacja niewerbalna i chęć zaprezentowania się, tak zwana komunikacja z przesłaniem za pomocą własnego ciała, jako środka, rozwijanie unikalnej tożsamości i osiągnięcie poprawy obrazu siebie, panowanie nad ciałem” (Tiggemann, Hopkins, 2011). Dickson pisał, iż „ozdabianie ciała służy symbolicznemu tworzeniu znaczeń, jest funkcją w rozwoju tożsamości osoby dorosłej” (Dickson i in., 2016, s. 118). Według Dicksona kobiety tatuując się, dekorują ciało, natomiast mężczyźni robią to dla symbolu, określeniu się w grupie. Analizując tatuaże zawodników dostrzeżono, iż np. uprawiające sport kobiety preferują mniejsze tatuaże (dyskretne), natomiast mężczyźni sportowcy decydują się na rozbudowane wzory, pokazujące siłę, dominację. W ozdabianiu ciała u obu płci dostrzeżę się także pewnego rodzaju spostrzeżenia seksualne na temat własnej atrakcyjności w tym zakresie. Wówczas tatuaż u innej osoby może być symbolem aktywności seksualnej, wczesnej inicjacji seksualnej (Kertzman, 2019).

W badaniach duńskich, gdzie zbadano 154 osoby i 342 tatuaże, dostrzeżono, iż kobiety miały mniejsze tatuaże od mężczyzn, i tylko mężczyźni mieli tatuaż pokrywający ponad 10% powierzchni skóry. Prawie 81% badanych było zadowolonych z posiadanego ozdobnika, natomiast 13,6% żałowało swojej decyzji (Serup i in. 2015, s. 20). Dostrzeżono (w odniesieniu do wykonywanych zawodów), iż ozdabianie ciała wykonywane było przez ludzi w szerokim zakresie zawodów, w tym przez wojsko czy policję. Jak piszą autorzy badania, można zauważyć zmienną kolorystykę w tatuażach. Łącznie 327 projektów było czarnych, 52 czerwone, 37 zielone, 35 niebieskie, 35 żółte, 23 białe, 21 różowe, 18 fioletowe, 15 szare, 15 pomarańczowe i 22 to wariacje kolorów (Serup i in., 2015, s. 22).

Można przypuszczać, że w kulturze ponowoczesnej ozdobniki ciała to przygotowane sceny dające przekaz tu i teraz. Osoba z tatuażem chce przekazać otoczeniu, kim jest lub kim chciałaby być. Zadbane, wytrenowane fizycznie ciało opowiada o sobie inną historię aniżeli osoba np. z nadwagą. Zadbanie o sylwetkę, stylizację fryzury, makijaż – to sygnały dla świata o tym, jak dana osoba chce być postrzegana (Serup i in., 2015, s. 26–27). Tożsamość nie jest czymś statycznym i niezmiennym, ale czymś, co konstruuje współczesny człowiek. Dzisiaj, aby być widzianym, trzeba mieć oprócz wnętrza, także to, co widzą inni na zewnątrz, czyli ciało. Stąd rozwój wielu zabiegów modyfikujących ciało (więcej lub mniej trwałych, niekiedy inwazyjnych). Można dostrzec w przestrzeni osoby z farbowanymi włosami, sztucznymi paznokciami, rzęsami, samo okaleczające się, korzystające z zabiegów chirurgii plastycznej. Jednostka, która pokusi się o modyfikację ciała, tworzy pewną granicę między

sobą a otoczeniem, kulturą, w jakiej przebywa, indywidualną powieść o sobie. Tatuaż jest trwały i to sprawia, że można powiedzieć „światu” o swojej tożsamości, nie trzeba tego cały czas udowadniać. To, co miało być przekazem, jest nim cały czas.

Powody tatuowania

Jest wiele wątpliwości co do powodów decyzyjnych w odniesieniu do takich modyfikacji ciała, natury psychicznej, co podkreśla wielu badaczy. Wielu psychologów dostrzega pewne dyspozycje psychologiczne między dewiacyjnymi zachowaniami a tatuowaniem. Badania przekonanych społecznych utrwalają pewien mit, iż osoby wytatuowane nie są do końca „normalne” (Sanders, 1988; Atkinson 2003), iż jest to forma patologii zachowania. Badani utrzymują, że osoba z ozdobami skóry np. rekompensuje sobie utratę męskości lub kobiecości, jest pod presją marginalizacji społecznej, przejawia typ konsumpcjonizmu: bo inni tak robią. Wykonanie tatuażu, to wybór konsumenta. Można tego nie robić, ale można też pokazać swój indywidualny wybór i dlatego nasze ciało będzie interpretowane przez otoczenie jako wyznacznik stylu życia i gustu. Decyzja o tatuażu powinna być zrozumiana przez otoczenie: nie jako niszczenie ciała, zadawanie ran fizycznych, ale jako cielesne i egzystencjonalne doświadczenie, które jest twórcze i powinno coś komunikować otoczeniu, nieść przekaz, być dialogiem. W Polsce badano poczucie winy wśród osób posiadających tatuaż. Wynikało z nich, że 3% badanych miało poczucie winy i obniżone napięcie psychiczne po wykonaniu tatuażu. Za to zadowolenie odczuwało 45% badanych (Jasek, Kostulski, Gmitrowicz, 2011, s. 229). Do impulsywnego działania w celu wykonania ozdoby przyznało się 20% respondentów. Tatuaż wykonany w młodym wieku często budzi niechęć po osiągnięciu dojrzałości. Około 50% wytatuowanych osób żałuje tej decyzji (Khlosa, Joseph, Gordon, 2011, s. 51). Jak piszą badacze, osoby uczestniczące w badaniu decydowały się na usunięcie wizerunku na skórze od 2 miesięcy do 48 lat po wykonaniu tatuażu (Khlosa, Joseph, Gordon, 2011, s. 51).

Czynność tatuowania to złożone zjawisko. W literaturze zachodniej używa się pojęcia „zmontowanie”. Polega na spotkaniu między motywacjami jednostki, priorytetami finansowymi i osobistymi, strukturą społeczną, w jakiej obraca się dana jednostka, historycznymi konotacjami, możliwościami technicznymi. Sieć osób z już wykonanym tatuażem to „świat sztuki”, który jest dostępny na wyciągnięcie ręki. Jest on niejednorodny, gdyż obejmuje wiele warstw społecznych. Zrozumienie dynamiki relacji między tymi warstwami nie jest równoznaczne ze zrozumieniem motywacji potencjalnych konsumentów.

Wciąż zwiększa się rozpowszechnienie tatuaży wśród osób młodych. W badaniach populacyjnych odnotowano, że 16% nastolatków ma tatuaż. W badaniach z udziałem nastolatków stwierdzono związek między posiadaniem tatuażu a zachowaniami ryzykownymi, impulsywnymi (Khlosa, Joseph, Gordon, 2011, s. 50). U nastolatków z tatuażami częściej stwierdzano zaburzenia odżywiania. Czasami tatuaże są związane z próbami określenia własnej tożsamości lub poradzenia sobie z urazem.

Najnowsze badania wskazują, że najczęstsze powody ozdabiania skóry nie są jednolite. Ankietowani mający tatuaż częściej w stosunku do osób bez tatuażu jako powód jego wykonania podawali „sposób wyrażenia własnego ja” (64,4%), „ozdobę” (53,3%) oraz „pamiątkę z ważnych wydarzeń” (48,9%). Z kolei osoby nieposiadające tatuażu (grupa 2) zdecydowanie częściej określały powód jako „fanaberię” (17,5%), „oznakę kryminalnej przeszłości” (17,5%) oraz „okaleczenie własnego ciała” (15,8%) i „coś szpecącego” (14,0%) (Kowalewska i in., 2021, s. 53).

Można zauważyć, że tatuaż dzieli się na dwa sklasyfikowane światy. Pierwszy to świat tak zwanej „wysokiej sztuki”, często przypisywany klasie średniej, podkreślający artystyczny charakter wykonanych tatuaży. Takie podejście podkreśla zasadność kolekcjonowania tatuaży czy bycia profesjonalnym tatuatorem (DeMello, Gayle, 2000). Drugi świat, to osoby niższej klasy, które odrzucają elitarne podejście do tatuowania. Charakteryzuje ich niższa kultura i ogólna pogarda dla efektów elitocentryczności (Serup i in., 2015, s. 39). Wielu badaczy opisywało pewną zmianę społecznych zachowań dotyczących mody na tatuowanie się. Tatuowanie porównywano nawet do palenia papierosów, z którym w wielu krajach walczy się różnymi sposobami, np. skłania się palaczy do wyboru lekkich rodzajów papierosów, porzucenia palenia, a społeczeństwo do zmiany nastawienia do tego zjawiska. Ale trzeba pamiętać, że takie porównanie nie jest jednoznaczne i proste. Palenie denerwuje osoby będące w pobliżu i może stać się przedmiotem sankcji społecznych, moralnych, być karalne. Natomiast osoba z tatuażem, nawet jeśli znajduje się w pobliżu, nie będzie poddawana sankcjom moralnym, gdyż jest to obszar wolności, pałacy czy estetyki.

Reasumując, charakter zjawiska tatuowania zmienił się diametralnie i stał się czymś normalnym, choć nie przez wszystkich akceptowalnym. Tatuaże stały się międzynarodowe, podążają za najnowszymi trendami w zglobalizowanej kulturze. Ta branża obejmuje producentów tuszy, dystrybutorów, tatuatorów z różnymi poziomami umiejętności. Ostatnia linia to podstawowa i wtórna opieka zdrowotna, gdyż ten rodzaj przekazu może powodować uszkodzenia ciała, a także choroby.

Studenci pedagogiki a tatuowanie

Każdy z nauczycieli akademickich zauważa, że na zajęciach, które prowadzą uczęszczają osoby z widocznymi tatuażami. Musi w nich rodzić się pytanie, jak będą odbierani w potencjalnej pracy zarówno przez dzieci i młodzież, ale i przez opiekunów młodych osób? Oczywiście zjawisko tatuowania własnego ciała jest bardzo widoczne, niemniej wiele osób ma obawy i wątpliwości, co do takiej formy ekspresji, zwłaszcza, kiedy osoba z tatuażem ma uczyć lub opiekować się ich dzieckiem.

Jak pisze Chudzik w badaniach 1400 respondentów aż 79% uznało, iż nauczycielom wypada mieć tatuaż w widocznym miejscu (Chudzik 2019). Przekonania uczniów dość często są wypadkową przekonań ich rodziców. Jedna z nauczycielek napisała, iż jeden z uczniów w przedszkolu użył stwierdzenie wobec niej, że będzie się „smażyła w ogniu piekielnym” (Chudzik 2019). Istnieje też opinia na temat tego, że pragniemy, aby nauczyciele byli kreatywni, a uczniowie wracali z placówki podekscytowani tym, co działo się na lekcji, w szkole, byli zafascynowani pracą pedagogów. A osoba mająca tatuaż jest niekiedy postrzegana jako kreatywna, gotowa do podejmowania ryzyka. Nie każdy, kto ryzykuje jest kreatywny, ale każdy, kto jest kreatywny, mniej lub bardziej ryzykuje. Osoby podejmujące ryzyko na rynku pracy bywają pozytywnie postrzegane przez otoczenie.

Badania sprzed kilku lat wskazują, że 8% dorosłych Polaków ma przynajmniej jeden tatuaż (dane CBOS). Tatuaże częściej niż pozostali mają badani z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym. Rzadziej niż przeciętnie tego rodzaju ozdoby robią sobie osoby z dyplomem wyższej uczelni (4%). Jedna trzecia badanych przez CBOS ma zdecydowanie negatywny stosunek do tatuowania ciała (32%). Im młodszy badani, tym większa akceptacja dla tatuowania. Głośna była sprawa 35-letniego nauczyciela we Francji (cała powierzchnia ciała jest w tatuażach), który został odsunięty od prowadzenia lekcji (Rosłon, 2020). To samo tyczy się osób chcących pracować w policji. Zgodnie z wewnętrznymi przepisami, umundurowanemu policjantowi zabrania się eksponowania widocznego tatuażu. W przypadku, kiedy policjant posiada tatuaż na odsłoniętej części ciała, przełożony może nie dopuścić go do pełnienia służby (Kuciński 2021).

Niektórzy badacze uważają, iż tatuaż to poziom swojej publicznej ekspozycji, przynależności do grupy. Dlatego należy brać pod uwagę wpływ tożsamości grupowej na kształtowanie się tożsamości indywidualnej. Idąc dalej za tym tokiem myślenia: „społeczne tożsamości są zintegrowane w tożsamość

osobistą” (Nowak, 2012, s. 98). Jeśli „osoba należy do grupy, która promuje praktyki tatuowania, wzmacnia swoją identyfikację z daną grupą i następnie integruje tę społeczną tożsamość ze swoją indywidualną” (Nowak, 2012, s. 98). Jeżeli natomiast konkretna tożsamość staje się istotna, jednostka częściej określa siebie jako osobę, która ma cechy reprezentatywne dla tej grupy społecznej. Innymi słowy, gdyby w danej grupie wychowawców, pracowników szkoły były promowane praktyki tatuowania, to istnieje duże prawdopodobieństwo, że kolejni pracownicy wykonywaliby je. Gdy istnieje opór społeczny przeciwko takiemu postępowaniu, nie akceptuje się pedagogów z tatuażem, zwłaszcza widocznym, wówczas może dojść do pewnego rodzaju konfliktu między grupą pracowników a grupą opiekunów, zwłaszcza w małych i zamkniętych środowiskach. Niekiedy tatuaż widziany jest jako symbol odcięcia się od społeczeństwa, czyli jest znakiem „nieprzynależności” do niego, jak np. gangi motocyklowe (Nowak, 2012, s. 99).

Grupy promujące tatuowanie poszukują sposobów na odróżnienie siebie od reszty społeczeństwa. W moich badaniach postaram się rozpoznać, jak liczna jest to grupa.

Badania

Podjęcie naukowe opiera się na zbiorze prognoz, które nie są dowiedzione, i których się nie dowodzi. Podstawowym założeniem przyjmowanym w nauce jest założenie o istnieniu rozpoznawalnej regularności i o porządku w świecie rzeczywistym, gdzie zdarzenia nie pojawiają się losowo. Naukowcy zakładają, że nawet w intensywnie zmieniającym się środowisku istnieje określony stopień uporządkowania i struktury. Każda zmiana ma własny schemat i może być zrozumiana (Nachmias-Frakfort, Nachmias, 2001, s. 20). Badacz chcąc poznać interesujący wycinek rzeczywistości, musi rozpocząć proces poznania naukowego, przez który należy rozumieć ogół czynności składających się na działalność badawczą prowadzącą do tworzenia i rozwijania nauki zgodnie z metodami mającymi zapewnić obiektywne, zasadne i uporządkowane poznanie danej dziedziny rzeczywistości (Pilch, 1998, s. 4). Nie wszystkie elementy badań naukowych muszą wystąpić w każdym badaniu. Ich obecność będzie uzależniona od podjęcia tematyki badań oraz paradygmatu, w jakim badania są przeprowadzone.

W badaniach zastosowałem podejście ilościowe; dokonałem także analizy jakościowego opisu i analizy badanych zjawisk, faktów czy procesów (Łobocki, 2010, s. 89–90). Respondenci zostali wybrani spośród studentów uczelni wyższych w trzech województwach: lubuskim, dolnośląskim i opolskim (do-

bór celowo losowy). Były to 353 osoby, studenci kierunków pedagogicznych i psychologicznych w różnym wieku (dwie uczelnie państwowe, jedna prywatna), którzy potencjalnie mogliby pracować z młodzieżą w placówkach szkolnych i innych instytucjach. Były to osoby mające tatuaż i bez tatuażu. Obie grupy respondentów odpowiadały na te same pytania, przy czym grupa bez ozdób ciała nie udzielała odpowiedzi na pytania dotyczące osób, które się na to zdecydowały. Dzięki temu, mogłem dokonać pewnych analiz i porównań obu grup, to znaczy osób z i bez tatuażu. Kwestionariusz ankiety zawierał 19 pytań o różnej kafeterii możliwych odpowiedzi. Celem badań było znalezienie odpowiedzi na pytanie: jakie są motywacje potencjalnych opiekunów i wychowawców do modyfikacji ciała za pomocą tatuażu? Jak wiele młodych osób to dotyczy? Jak osoby z widocznym tatuażem odbierane są przez innych studentów, rodziny, nieznanym, przez podopiecznych i przez kadrę? Nie zakładałem hipotez badawczych.

Tabela 1. Metryczka badań: ile z badanych osób tatuuje się, posiada tatuaż, płeć, wiek, stan cywilny, posiadanie potomstwa, planowanie tatuażu w niedalekiej przyszłości, dane procentowe

Respondenci	Posiadający jeden tatuaż	Posiadający więcej niż jeden tatuaż	Brak tatuażu
Kobiety	44	56	80
Mężczyźni	62	38	20
Wiek	a) 18–23 → 90 b) 24–30 → 10 c) 30–36 → d) 37–42 → e) 42 →	a) 18–23 → 80 b) 24–30 → 10 c) 30–36 → 10 d) 37–42 → e) 42 →	a) 18–23 → 88 b) 24–30 → 10 c) 30–36 → 2 d) 37–42 → e) 42 →
Stan cywilny	a) Panna → 45 b) Kawaler → c) Stan wolny → d) W związku → 55	a) Panna → 36 b) Kawaler → c) Stan wolny → d) W związku → 64	a) Panna → 30 b) Kawaler → 12 c) Stan wolny → 4 d) W związku → 54
Posiadane dzieci	a) Mam dzieci → b) Nie mam dzieci → 36 c) Planuję mieć dzieci → 32 d) Nie planuję mieć dzieci → 32	a) Mam dzieci → b) Nie mam dzieci → 28 c) Planuję mieć dzieci → 52 d) Nie planuję mieć dzieci → 20	a) Mam dzieci → 0 b) Nie mam dzieci → 48 c) Planuję mieć dzieci → 38 d) Nie planuję mieć dzieci → 14
Planowanie w niedalekiej przyszłości wykonanie tatuażu			a) Tak → 42 b) Nie → 30 c) Nie wiem → 28

Przekrój badanych nie jest zróżnicowany. Są to najczęściej osoby młode w wieku do 23 lat, będące w większości w związku z inną osobą, choć wielu z nich to panny i kawalerowie. Nie pytałem o format tego związku (formalny lub nie), ale z deklaracji słownych wynika, że większość z nich jest w związku wolnym. Znaczna część respondentów planuje potomstwo, choć zastanawia

deklaracja, np. 32% posiadających tatuaż i 14% bez tatuażu, że nie chcą mieć dzieci. To nie musi mieć związku z moimi badaniami, ale np. z sytuacją ekonomiczną kraju, ratami kredytów itp. wyzwaniem. Taka deklaracja może też ulec zmianie. Co istotne, aż 42% respondentów bez ozdób ciała chce się tatuować w niedalekiej przyszłości, 28% jeszcze nie wie, ale dopuszcza taką możliwość. To dość znaczny odsetek badanej próby.

Poniżej prezentuję pytania zadane osobom bez widocznych ozdób ciała o ich stosunek do koleżanek i kolegów, a także do osób im nieznanymi, które taki rysunek na ciele posiadają.

Tabela 2. Stosunek badanych bez tatuażu do osób wytatuowanych, dane procentowe

Pozostałe pytania dla osób bez tatuażu	
Jak uważasz, tatuowanie własnego ciała:	a) ma znaczenie symboliczne 42 b) jest to dekoracja ciała 50 c) inni tak robią 0 d) nie zastanawiałam/lem się nad tym 8 e) inne powody, jakie?
Jak uważasz, czy osoby z widocznym tatuażem są inne, aniżeli osoby bez tatuażu?	a) zdecydowanie tak 0 b) tak 10 c) nie wiem 6 d) nie 40 e) zdecydowanie nie 44
Jak uważasz, czy osoby z widocznym tatuażem tak samo nadają się do pracy z dziećmi i młodzieżą, jak osoby bez tatuażu?	a) zdecydowanie tak 58 b) tak 38 c) nie wiem 2 d) nie 2 e) zdecydowanie nie
Jak uważasz, czy osoby z widocznym tatuażem mogą dawać negatywne wzorce podopiecznym?	a) zdecydowanie tak 0 b) tak 14 c) nie wiem 6 d) nie 40 e) zdecydowanie nie 40
Zgodziłabyś/zgodziłbyś się na kontakty swojego dziecka z osobą wytatuowaną (np. randki)?	a) zdecydowanie tak 62 b) tak 38 c) nie wiem 0 d) nie 0 e) zdecydowanie nie 0
Zaakceptowałabyś/zaakceptowałbyś tatuaż u swoich rodziców?	a) tak 96 b) nie 4 c) nie wiem
Np.: przeszczep organów, transfuzja krwi od osoby wytatuowanej, może nieść jakieś niebezpieczeństwo dla biorcy?	a) tak 14 b) nie 60 c) nie wiem 26
Jakie są najczęstsze stereotypy, dotyczące osób z widocznym tatuażem?	a) satanista, narkoman, więzień, mafia, kryminalista, bandyta, sekta, chory psychicznie, zbuntowany, zły człowiek, chory, niemoralny, puszczalska/puszczalski, kurwa, gej, na starość będą wyglądali okropnie, nie szanuje siebie, imprezowicz, niebezpieczna osoba, chuligan, agresywny, patologia, margines społeczny

Osoby bez tatuażu akceptują osoby z tatuażem, nie widzą żadnych przeszkód i nie mają wątpliwości, że są takimi samymi osobami, jak reszta społeczeństwa. Może budzić zdziwienie postawa 14% respondentów, iż osoby z widocznym tatuażem mogą być złym wzorcem dla uczniów, podopiecznych. To niewielki odsetek. Aż 96% badanych zaakceptowałoby zrobienie tatuażu przez swoich rodziców, co u starszych osób może budzić pewne zdziwienie. Są pewne obostrzenia dla osób wytatuowanych, np. odnośnie do oddawania krwi – jak podaje serwis rejonowego centrum krwiodawstwa krew można oddać po okresie 6 miesięcy od wykonania tatuażu (RCKiK 2022). Ale nie podano możliwości sprawdzenia tego wymagania; w mojej ocenie jest to przepis martwy, bo opiera się na deklaracjach potencjalnego dawcy krwi, tak jak i dawcy np. szpiku kostnego. Za to badani wskazali na wiele stereotypów dotyczących osób, które już posiadają tatuaż. Wymieniłem je w kolejności zgłaszanych. Generalnie są to stereotypy bardzo negatywne.

Poniższe zestawienia dotyczą osób z tatuażem / tatuażami.

Tabela 3. Dotyczy respondentów z tatuażem. Odbiór tatuażu u innych osób, dane procentowe

Respondenci	Kobiety	Mężczyźni
Negatywna reakcja ze strony obcych osób na widoczny tatuaż	a) Tak -> 24 b) Nie -> 68 c) Nie wiem -> 8	a) Tak -> 18 b) Nie -> 72 c) Nie wiem -> 10
Reakcja rodziny na tatuaż	a) zdecydowanie pozytywnie 12 b) pozytywnie 40 c) było im to obojętne 24 d) negatywnie 16 e) zdecydowanie negatywnie 8	a) zdecydowanie pozytywnie 20 b) pozytywnie 50 c) było im to obojętne 10 d) negatywnie 15 e) zdecydowanie negatywnie 5
Reakcja znajomych na tatuaż	a) zdecydowanie pozytywnie 64 b) pozytywnie 28 c) było im to obojętne 8 d) negatywnie 0 e) zdecydowanie negatywnie 0	a) zdecydowanie pozytywnie 82 b) pozytywnie 15 c) było im to obojętne 3 d) negatywnie 0 e) zdecydowanie negatywnie 0
Reakcja dzieci (np. na praktykach w placówkach), nauczycieli, grona pedagogicznego na tatuaż	a) zdecydowanie pozytywnie 10 b) pozytywnie 36 c) było im to obojętne 40 d) negatywnie 4 e) zdecydowanie negatywnie 0 f) nie miałem kontaktu 20	a) zdecydowanie pozytywnie 10 b) pozytywnie 40 c) było im to obojętne 45 d) negatywnie 0 e) zdecydowanie negatywnie 5

Niewielka część respondentów doświadczyła negatywnych reakcji na posiadany *rysunek* na ciele (jedna czwarta badanych kobiet, jedna piąta mężczyzn). Reakcja rodziny i znajomych w ich deklaracjach generalnie była pozytywna. Jeśli spojrzeć na reakcję młodzieży czy dzieci na osoby z widocznym tatuażem, to była ona albo pozytywna, albo obojętna. Wynikać to może z te-

go, że w przestrzeni publicznej, w filmach, wśród idoli sportowych czy muzycznych tatuaż jest czymś pospolitym i akceptowalnym.

Jak odnoszą się do swojego ciała osoby wytatuowane, czy chciałyby coś zmienić w swoim wyglądzie prezentuje tabela 4.

Tabela 4. Stosunek wytatuowanych badanych do swojego ciała w przestrzeni czasowej, chęci do usunięcia tatuażu, dane procentowe

Respondenci	Kobiety	Mężczyźni
Myslisz o tym, jak będzie wyglądało Twoje ciało z tatuażem/tatuażami za kilka lub kilkadziesiąt lat?	a) tak 50 b) nie 12 c) czasami 38 Jeśli tak, to będziesz odczuwała/ał dyskomfort z tego powodu? a) tak 0 b) nie 88 c) nie wiem 12	a) tak 40 b) nie 60 c) czasami Jeśli tak, to będziesz odczuwała/ał dyskomfort z tego powodu? a) tak 0 b) nie 95 c) nie wiem 5
Myslisz o tym, aby kiedyś (teraz) usunąć tatuaż?	a) tak 12 b) nie 40 c) nie wiem 48	a) tak 10 b) nie 30 c) nie wiem 60

Można dostrzec, że zdecydowana większość respondentów na obecnym etapie życia akceptuje swoje ciało, nie odczuwa dyskomfortu; zaledwie 10% rozważa możliwość usunięcia tatuażu w jakiejś niesprecyzowanej przyszłości.

Gdybyśmy dali możliwość badanym pewnych modyfikacji, to, na czym by ona polegała?

Tabela 5. Opinie respondentów dotyczące usunięcia tatuażu i dalszego funkcjonowania z wizerunkiem na skórze, dane procentowe

Respondenci	Kobiety	Mężczyźni
Teoretycznie zakładając, iż masz to doświadczenie, co obecnie, gdybyś się cofnęła/cofnął w czasie, ponownie zdecydowałabyś/zdecydowałbyś się na tatuaż?	a) tak 84 b) nie 16 c) nie wiem 0	a) tak 75 b) nie 25 c) nie wiem 0
Jak sądzisz, w pracy z dziećmi i ich rodzicami, Twój tatuaż będzie odbierany?	a) zdecydowanie pozytywnie 0 b) pozytywnie 8 c) będzie im to obojętne 80 d) negatywnie 12 e) zdecydowanie negatywnie 0	a) zdecydowanie pozytywnie 5 b) pozytywnie 15 c) będzie im to obojętne 75 d) negatywnie 5 e) zdecydowanie negatywnie 0

Jak deklarują badani, tylko (aż) 16 procent kobiet i 25 procent mężczyzn przyznaje się do tego, że przemyślałoby sprawę i nie tatuowała się. Ale to hipotetyczne założenie, zakładające obecny stan ducha respondentów. Natomiast badani w większości uważają, że ani dzieci, z którymi będą ewentualnie pra-

cować, ani rodzice tych dzieci, nie będą mieli nic przeciwko temu, że wychowawca ich pociech ma tatuaż. Co najwyższej będzie im to obojętne.

Zapytałem także respondentów o motyw, jakie nimi kierowały przy ozdabianiu ciała?

Tabela 6. Uwagi badanych (z tatuażem i bez) na temat tatuowania ciała, dane procentowe

Respondenci	Kobiety	Mężczyźni
Jakie znaczenie ma tatuowanie własnego ciała?	a) ma znaczenie symboliczne 48 b) jest to dekoracja ciała 40 c) inni tak robią d) nie zastanawiałam/łem się nad tym e) inne powody, jakie? 12) <i>docenienie artysty, wyszczuplenie, wyrażenie siebie</i>	a) ma znaczenie symboliczne 30 b) jest to dekoracja ciała c) inni tak robią 70 d) nie zastanawiałam/łem się nad tym 0 e) inne powody, jakie? 0
Osoby z widocznym tatuażem w przestrzeni publicznej, w pracy, są postrzegane inaczej od osób bez tatuażu?	a) zdecydowanie tak 0 b) tak 4 c) nie wiem 8 d) nie 24 e) zdecydowanie nie 64	a) zdecydowanie tak 0 b) tak 0 c) nie wiem 5 d) nie 15 e) zdecydowanie nie 80
Opinie na temat możliwości pracy z dziećmi i młodzieżą przez osoby z tatuażem.	a) zdecydowanie tak 92 b) tak 8 c) nie wiem 0 d) nie 0 e) zdecydowanie nie 0	a) zdecydowanie tak 95 b) tak 5 c) nie wiem 0 d) nie 0 e) zdecydowanie nie 0
Osoby z widocznym tatuażem mogą dawać negatywne wzorce podopiecznym?	a) zdecydowanie tak 0 b) tak 8 c) nie wiem 0 d) nie 36 e) zdecydowanie nie 56	a) zdecydowanie tak 0 b) tak 0 c) nie wiem 5 d) nie 25 e) zdecydowanie nie 70

Generalnie opinie respondentów są takie, że tatuaż to dekoracja ich ciała, lub ma znaczenie symboliczne. Osoba z widocznym rysunkiem na ciele niczym nie różni się od osób bez takiego rysunku. Posiadanie tatuażu nie przeszkadza w pracy z młodzieżą, w społeczeństwie, takie osoby są odbierane zdecydowanie pozytywnie.

Ostatnią przebadaną kwestią były stereotypy dotyczące osób z tatuażem.

Tabela 7. Stereotypowe opinie na temat osób z tatuażem, dane procentowe

Respondenci	Kobiety	Mężczyźni
Jako osoba posiadająca potomstwo, zgodziłabyś/zgodziłbyś się na kontakty Twojego dziecka z osobą wytatowaną?	a) zdecydowanie tak 94 b) tak 6 c) nie wiem 0 d) nie 0 e) zdecydowanie nie 0	a) zdecydowanie tak 100 b) tak 0 c) nie wiem 0 d) nie 0 e) zdecydowanie nie 0

Respondenci	Kobiety	Mężczyźni
Zaakceptowałybyś/zaakceptowałbyś tatuaż u swoich rodziców?	a) tak 100 b) nie 0 c) nie wiem 0	a) tak 100 b) nie 0 c) nie wiem 0
Czy posiadanie tatuażu może nieść jakieś konsekwencje dla biorcy krwi (transfuzja), przy okazji przeszczepu organów?	a) tak 8 b) nie 92 c) nie wiem 0	a) tak 0 b) nie 60 c) nie wiem 40
Najczęstsze stereotypy dotyczące osób z tatuażem	Kryminalista, buntownik, narokoman	Kryminalista, osoba o skłonnościach artystycznych

Jak można dostrzec badani kobiety i mężczyźni z tatuażem, wiedzą, że w społeczeństwie funkcjonują pewne stereotypy dotyczące takich osób i są one w większości negatywne. Jednakże nie przejmują się tym i optymistycznie widzą swoją przyszłość. Wszyscy zaakceptowaliby tatuaż u swoich rodziców, nie widzą przeszkód w kontaktach swojego potomstwa z osobami wytatuowanymi, mimo iż zdają sobie sprawę ze stereotypów, jakim ta grupa podlega.

Podsumowanie

Gdyby te same pytania zadać osobom powyżej 40.–50. r.ż., zapewne wyniki byłyby zupełnie inne, aniżeli uzyskane w grupie, jaką zbadano.

Osoby tatuujące się w większości są w związku, nie mają dzieci, ale, co ważne, bardzo wiele z nich nie planuje dzieci, w przeciwieństwie do osób bez tatuażu, tam wskaźnik jest dużo niższy. Co istotne, osoby bez tatuażu deklarują (42%), że w najbliższym czasie będą chciały przyozdobić swoje ciało.

Osoby bez ozdób na skórze nie widzą żadnych przeszkód w tym, aby np. ich dziecko miało kontakty z osobą z widocznymi tatuażami (62%), aż 96% zaakceptowałoby tatuaż u swoich rodziców. Jest to dość znaczny poziom akceptacji dla poglądów innych osób. Dostrzegają wiele negatywnych opinii na temat osób tatuujących się; są to opinie bardzo negatywne, stygmatyzujące wręcz. Taki sam ostracyzm dostrzegają osoby z tatuażem, spotykając się z dezaprobatą społeczną, ale nie ze strony rówieśników. Rówieśnicy i osoby młode reagujące zdecydowanie negatywnie, to niewielka grupka osób – tylko 5% mężczyzn (0% kobiet).

Stosunek osób z tatuażem do swojego ciała tu i teraz, jak i w przyszłości, można ocenić jako pozytywny. W granicach 10–12% myśli o tym, aby rysunek na ciele kiedyś usunąć. Być może ich poglądy wraz z upływem czasu zmienią się, ale w tej chwili są stałe. To samo dotyczy hipotetycznej możliwości cofnięcia decyzji w czasie o wykonaniu tatuażu. Aż 84% kobiet i 75% męż-

czynn mając to samo doświadczenie co teraz, wykonałoby tatuaż. Jest to być może spowodowane faktem, że badani to osoby młode, które niedawno podjęły decyzję o umieszczeniu tatuażu, gdyż świadomie wykonać tatuaż można będąc pełnoletnim. Stąd niewielki upływ czasu od tej decyzji powoduje, że nie zmienił się ich pogląd na tę kwestię.

Twierdzą też, że najmłodszemu pokoleniu, z jakim być może będą pracować, ich ozdoby na ciele nie będą przeszkadzały. Zarówno kobiety jak i mężczyźni wskazali 0% przy opcji zdecydowanie negatywnego stosunku dzieci i młodzieży do osób z widocznym tatuażem.

Widoczne są drobne różnice dotyczące płci, jeśli chodzi o znaczenia tatuażu. Dla młodych kobiet jest to głównie znaczenie symboliczne lub dekoracja ciała (48% i 40%). U mężczyzn proporcje są trochę inne: znaczenie symboliczne wskazuje 30%, ale i to, iż inni tak robią – 70%. Nie widać różnicy u obu płci w poglądach na temat postrzegania osób z tatuażem w przestrzeni publicznej. Uważają, że będą tak samo traktowani.

Tatuaż jest różnie odbierany przez różne osoby: im starsze pokolenie, tym większe zdziwienie mogą wywoływać osoby, które afiszują się z wizerunkami na ciele (nieraz nienajwyższych lotów artystycznych). Jeszcze 30–40 lat temu trwałe ozdabianie ciała uchodziło za coś niestosownego; łączone było z przynależnością do określonych grup społecznych, najczęściej negatywnie postrzeganych. Obecnie młodzi nie widzą w tym nic niewłaściwego, potrafią docenić osobę, która ma ciekawy i niebanalny rysunek na ciele. To część mody, część wyrażenia siebie, tak jak kolor koszulki czy rodzaj dżinsów. Codziennie mijając różnych ludzi, przyzwyczajamy się do tego, że wiele z nich, bez względu na płeć, ma tatuaż. Skala zjawiska rośnie, tak jak rośnie jego akceptacja społeczna, oczywiście najbardziej u osób młodych, ale także u coraz starszych.

Bibliografia

- Atkinson M. (2003). *Tattooed: the sociogenesis of a body art*. Toronto: University of Toronto Press. https://www.researchgate.net/publication/283986186_Tattooed_The_Sociogenesis_of_a_Body_Art (data pobrania: marzec 2022).
- Chudzik K. (2019). Czy nauczyciele mogą mieć widoczne tatuaże? <https://mamadu.pl/143811,czy-nauczyciele-moga-miec-widoczne-tatuaże-wyniki-ankiety-zaskakuja> (data pobrania: marzec 2022).
- DeMello M, Gayle S.R. (2000), *Bodies of inscription: a cultural history of the modern tattoo community*. Durham: Duke University Press. <https://read.dukeupress.edu/books/book/1718/Bodies-of-InscriptionA-Cultural-History-of-the> (data pobrania: marzec 2022).
- Dickson L., Dukes R.L., Smith H., Strapko N. (2015). To ink or not to ink: The meaning of tattoos among college students. *Coll. Stud. J.*, 49, 106–120.

- Dziennik Gazeta Prawna (2017). Wyniki badań CBOS. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1069180,cbos-8-proc-polakow-ma-tatuaz-najczesciej-w-gornych-partiach-ciala.html> (data pobrania: marzec 2022).
- Jasek A., Kostulski A., Gmitrowicz A. (2011). Analiza zależności samookaleczeń i tatuowania w grupie osób prezentujących obie cechy. *Psychiatria. Psychologia Kliniczna*, 11 (4).
- Kertzman S., Kagan A., Hegedish O., Lapidus R., Weizman A., Do young women with tattoos have lower self-esteem and body image than their peers without tattoos? A non-verbal repertory grid technique approach. <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0206411> (data pobrania: marzec 2022).
- Khosla V., Joseph V., Gordon H. (2011). Tatuaże: jakie jest ich znaczenie? *Psychiatria po Dyplomie*, 8 (11).
- Kowalewska J., Kowalewska B., Ostaszewska-Puchalska I., Krajewska-Kułak E. (2021). *Spoleczne postrzeganie tatuaży i ludzi z tatuażami*. Białystok.
- Kuciński D. (2021). Chcesz zostać policjantem? Tatuaz w tym nie pomoze. https://lovekrakow.pl/aktualnosci/chcesz-zostac-policjantem-tatuaz-w-tym-nie-pomoze_42365.html (data pobrania: marzec 2022).
- Nachmias-Frakfort Ch., Nachmias D., (2001), *Metody badawcze w naukach społecznych*. Poznań.
- Nowak R. (2012). Psychologiczne aspekty tatuowania się. *Roczniki Psychologiczne*, 15 (2).
- Pajor A., Broniarczyk-Dyła G., Świtalska J. (2015). Satisfaction with life, self-esteem and evaluation of mental health in people with tattoos or piercings. *Psychiatria Polska*, 49 (3).
- Pilch T. (1998). *Zasady badań pedagogicznych*. Warszawa.
- Rosłon S. (2020). Francja. Nie chcą wytatuowanego nauczyciela. 35 latek może być odsunięty od zajęć z dziećmi. <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114881,26329372,francja-nie-chca-wytatuowanego-nauczyciela-35-latek-moze-zostac.html> (data pobrania: marzec 2022).
- Rejonowe Centrum Krwiodawstwa. <https://krwiodawstwo.pl/dla-krwiodawcy/kto-moze-oddawac/> (data pobrania: sierpień 2022).
- Sanders C. R. (1988). Marks of mischief becoming and being tattooed. *Journal of Contemporary Ethnography*, 395–432. https://www.academia.edu/3048458/Marks_of_Mischief_Becoming_and_Being_Tattooed (data pobrania: marzec 2022).
- Serup J., Harrit N., Linnet J. T., Mohl B., Olsen O., Westh H. (2015). *Tattoos- Health, Risk and Culture. With an introduction to the seamless prevention strategy. The council on health and disease prevention*, Copenhagen.
- Tiggemann M., Hopkins L.A. (2011). Tattoos and piercings: bodily expressions of uniqueness? *Body Image*, 8, 245–250. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2011.03.007> PMID: 21561820 (data pobrania: marzec 2022).